

Dannevang rundt

Af Torben Christiansen

Dannevang, dronningeriget, kongeriget, Mor Danmark – kært land har mange navne inden for slang og dagligsprog – eller som man også kalder det: uformel sprogbrug.

I artiklen skal vi en tur rundt i landet og se på denne slags uofficielle stedsbetegnelser, bestående af et eller flere ord. Materialet stammer fra en ordbog over uformel sprogbrug i dansk, som jeg arbejder på. Den indeholder indtil videre over 8.000 opslagsord og 3.000 udtryk med tilhørende definitioner, autentiske citater, synonymer m.v. Eksempler på ordbogsartiklerne er indsat som illustrationer på de følgende sider.

Læserne er yderst velkomne til at sende mig supplerende bidrag til denne artikel, meget gerne dokumenteret med et citat fra en skriftlig kilde.

Fædrelandet

»Woola, har lige overstået engelsk skriftlig eksamen .. Fuuck den var easy, skrev om nummer 3, som var man skulle skrive et brev til en udenlandsk person der kom til DK og man skulle fortælle lidt om hverdagslivet i DK og sådan« (www.hol.dk 2003.). I citatet kaldes Danmark med en tidstypisk forkortelse for *DK*.

Andre uformelle synonymer er *Dannevang, dronningeriget, kongeriget, Mor Danmark*. Ordklassemæssigt er

det en broget samling proprier og appellativer, der er illustrativ for spændvidden i uformelt dansk. Læg også mærke til, at nogle af ordenes stilværdi afhænger af konteksten; *kongeriget* er ikke i sig selv uformelt, men kan bruges i en uformel sammenhæng.

Landsdele

Vi danskere er mest kreative, når vi rakker ned, rosen har trangere kår. »Alle rakkede hinanden ned / (rakke op var der ikke no'et der hed)« (Benny Andersen: »Da jeg mødte dig«). Galden befordrer den sproglige opfindsomhed, og ikke mindst på nettet er luntent uhyre kort.

De danske landsdele driller hinanden i al godmodighed. Set fra *hovedlandet, det mørke Jylland*, er Sjælland *Djævløen*, eller bare *Øen* for ikke at tale om *Svensk Congo*. Fyn er usynlig i denne duel.

Nogle nyere betegnelser, der bruges om geografisk-økonomiske forskelle, er de malende udtryk *den rådne banan* (dvs. de økonomisk relativt tilbagestående dele af Danmark: Nordjylland, Vestjylland, de sydligste dele af Jylland og Øerne samt Bornholm) over for *den fede pølse* (dvs. det velstående bælte af byer langs den østjyske motorvej). Lolland og Falster med tilliggende øer, der udgør en del

af den rådne banan, er kendt som *Sydhavsøerne*. Bornholm er den østligste del af bananen, men omtales også som *solskinsøen* og *Østersøens perle*.

banan *sb.*

● **den rådne banan**

(*geogr., økon.*) de økonomisk relativt tilbagestående dele af Danmark: Nordjylland, Vestjylland, de sydligste dele af Jylland og Øerne samt Bornholm

▲ Mand og mand imellem siger vi med et grumt smil, at København ligger i Svensk Congo, og når vi tager hjem fra hovedstadens larm og os til den friske gylleluft i vores del af den rådne banan, synes vi, at det godt nok er synd for københavnere, at de må blive tilbage. (www.jp.dk 2009);

sml. den fede pølse;

□ de nævnte dele af Danmark har form som en banan.

København og omegn

Hovedstaden får et bondsk skær over sig i form af *Kjøvenhavnstrup* (med stave- og udtalevarianter: *Kjøbenhavnstrup*, *Kjøwenhavnstrup*, *Københavnstrup*). Så er det mere storby-smart at forkorte den *KBH* eller på engelsk *CPH*, vi har vel været ude at flyve.

Amager har – ligesom Sjælland – betegnelsen *Djævleøen* og i tilgift det absolut afstandtagende *Lorteøen*, hvis historiske baggrund er, at Amager tidligere modtog natrenovation, dvs. lastrin, fra København. Øen er i dette

univers ikke kendt for noget positivt: *amagernummerplade* (aflang lændeta-tovering), *amagerkys* (skalle, stød med panden mod offerets hoved) m.fl. Og dog: Der synes at være startet en modoffensiv, idet Amager nu også kaldes *Ønskeøen* (efter James Matthew Baries fortælling om Peter Pan). Syd for København er Amagers sproglige pendant Ishøj, der indgår i *ishøjpalme* eller *ishøjspringvand* (hestehale oven på hovedet) med synonymet *brøndbypalme*.

Storbyen New York (*Nevørk*, *Det store æble*) er referencerammen for bydele og hele byer i Danmark, der nu ikke skal ende på *-bro* eller *-borg*, næh nej, det giver mere street cred med *Nørre-*, *Øster-* og *Vesterbronx* (*Nørrebro*, *Østerbro* og *Vesterbro* i København), og *Sønderbronx* og *Skanderbronx* er mere cool end *Sønderborg* og *Skanderborg*; de er dannet efter bydelen *Bronx* i New York, opkaldt efter danskeren Jonas Bronk, der på hollændernes vegne købte dele af området i 1641.

Gadekampe mellem demonstranter og politi er den historiske baggrund for *Nørrebrosten* (*Nørrebro*) og *Ground 69* (den tomme grund efter rydningen af Ungdomshuset på Jagtvej 69 i København, 2007), med hentydning til New Yorks *Ground Zero*.

Nordvestkvarteret i København associerer som *Nordlædervest* og *Nordværst* til motorcykler og sociale problemer – det er ikke her, men i mere velstillede bydele man ser folk iført »egnsdragt« i form af pels.

På Christianshavn – kort og indfor-

stået kaldet *Havnen* – finder vi *Benenden* omkring gaderne Prinsessegade, Burmeistergade og Brobergsgade, opfattet som et udkantsområde af Christianshavn. Krydser vi Prinsessegade, er vi i fristaden Christiania, der også kaldes *Staden* eller blot *CA*. Her figurerede *Pusher Street* i en årække på Kraks kort. Et par ejendoms-mæglerstenkast og vi er på *Bryggen*, kort for Islands Brygge, eller vi kan snuppe Knippelsbro over til *Mayonnaisekvarteret* nær Kongens Nytorv med gaderne Laksegade og de nu forsvundne Hummergade og Størestræde. Et smut herfra ligger *Minefeltet*, kvarteret omkring Kongens Nytorv og Nikolaj Plads, der er velforsynet med værtshuse. *Pisserenden* eller blot *Renden* er det ligefremme navn på kvarteret i den modsatte ende af indre by, omkring Sankt Peders Stræde, Teglgårdsstræde og Larslejsstræde. *Pisserenden* fik sit navn, da det stank af affald fra en åben rendesten, før der blev kloakeret.

Andre københavnske gadenavne er *Faldpåknæ Allé* (Falkoner Allé, der er knyttet til tidligere tiders kongelige opdræt af falke til falkejagt), *Hammer-slags Allé* (Bredgade, med henvisning til auktionshuse i denne gade) og *Strassen* (et af de få tyskinspirerede, formentlig med henvisning til gadeprostitution) eller *Gaden* (Istedgade) – og så det fra trafikmeldingerne kendte *Chokoladekrydset* ved Toms Fabrikker i Ballerup.

Ved Haveforeningen Musikbyen i Københavns sydvestkvarter kaldes et beboet område ved nogle kanaler for

Lorterenden – så lyder det alligevel mere indbydende på den nærliggende *Guldkysten*. Områdets selvbyggerhuse minder om Christiania. Endelsen *-er* er produktiv i dannelsen af uformelle ord, der også indebærer en afkortning; det er typen *fritter* = fritidshjem. I København finder vi *Dammeren* (Damhussøen), *Genneren* (Genforeningspladsen) og *Rådderen* (Rådhuspladsen).

Provinsen

Da jeg læste artiklen »Navngivning med slangstednavne« af Vibeke Dalberg m.fl. (*Ortnamn och samhälle*, 1976), fik jeg et par gedigne overraskelser. Den første var, at Skanderborg er blevet kaldt *Skanderleipzig*; det hentyder enten til Skanderborg som handelsby eller til, at det tyske Luftwaffe i 1944 indrettede sit administrative hovedkvarter for Danmark i Skanderborg.

Nye for mig var også de charmerende *Lemhul* (Lemvig) og *Vordinghul* (Vordingborg) samt *Nagasaki*, der bruges sporadisk om Nakskov (med udnyttelse af den lydlige lighed, ligesom *Nairobi* for Nr. Aaby på Fyn).

Den nye, smalle Frederikshavn Kommune kaldes *Gazastriben*, og Limfjorden benævnes *Klisterkanalen*, udsprunget af norsk-vittigheder ligesom fx »eksplosionsmajs« (popcorn).

Nede ad kysten ud til *Vestervovvov* (en spøgende omdannelse af Vesterhavet med fremhævelse af larmen fra bølgerne) ligger surferområdet *Cold Hawaii*. H.C. Andersen skriver i 1865: »Nu ere vi oppe i Jylland, helt ovenfor

Alternativt danmarkskort med et udvalg af uformelle stedsbetegnelser. Pølsen illustrerer den fede pølse, dvs. det velstående bælte af byer langs den østjyske motorvej. Bananerne dækker området kaldet den rådne banan, dvs. de økonomisk relativt tilbagestående dele af Danmark. Og palmen er signatur for Lolland og Falster med tilliggende øer, der er kendt som Sydhavsøerne. Kort ved Niels Christiansen.

Vildmosen; vi kunne høre »Vestervovov«, høre, hvor det ruller, det er ganske nærved«. På den jyske østkyst findes Smilets by (Århus), et slogan der

fremkom efter et bestyrelsesmøde i Aarhus Turistforening i 1938.

På Sydfyn findes Hasselmusbroen eller Kavalergangen, en faunapassage

Klisterkanalen *proprium* bf.
(geogr.) Limfjorden

▲ Enhver der kender til de gode gamle Norge-vitser vil vide at Limfjorden hedder Klisterkanalen på norsk, at filmen Jaws hedder Kjæmpetorsken og at et højhus hedder hytte-på-hytte-på-hytte. Disse vittigheder er opstået fordi man i Norge har haft en langt større tradition for at danne nye norske ord i stedet for at tilegne sig fremmedord. (www.hjernevasken.iblogger.org 2008).

der består af to rør, der danner et buet M; broen til 18 mio. kroner skulle sikre, at den lille hasselmus, der er Danmarks eneste medlem af gnaverfamilien syvsovere, kunne

komme sikkert over på den anden side af motorvejen.

Mine favoritter

Navne med ordspil, pointer og billeddannelse taler til min personlige form for humor, men der er jo frit valg for alle. Her finder vi *G-strengen*, Vejle-fjordbroen mellem Bredballe og Trekantområdet. *Byens dumme hjørne* er hjørnet af Fiolstræde (fjols-) og Store Kannikestræde (kan ikke-) i det københavnske latinerkvarter. *Det Røde Hav* er en sø på Vestre Kirkegård i København med gravsteder for prominente socialdemokrater. Lad os slutte i København med *Livets vej*, Tagensvej, der har en fødeklinik og et kapel i hver sin ende.

Turen gennem Dannevang er til ende, men du kan læse mere i nedenævnte artikel.

Torben Christiansen (f. 1955)
redaktør, cand.mag.,

freelance tilknyttet Det Danske Sprog-
og Litteraturselskab som seniorredaktør
tc@post.tele.dk

Artiklen er et let redigeret uddrag af »Smilets by – om stedsbetegnelser i en ordbog over uformel sprogbrug«. I: Torben Arboe og Inger Schoonderbeek Hansen (red.): *Jysk, øsmål, rigsdansk mv.: studier i dansk sprog med sideblik til nordisk og tysk: festskrift til Viggo Sørensen og Ove Rasmussen*, s. 277-298. Århus: Peter Skautrup Centret for Jysk Dialektforskning, 2011.